

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชน ต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ มีเอกสาร และผลงานวิจัยต่าง ๆ แนวความคิดในการวิจัย ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกประเด็นออกเป็นข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ความหมาย ความคิดเห็นและทฤษฎีเกี่ยวกับการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)
2. ประโยชน์ของภาคเอกชน และเกษตรกรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตร แบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)
3. การส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) เกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชน 5 บริษัท
4. สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสถานภาพทางด้านจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขตภาคเหนือ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

1. ความหมาย แนวความคิดเห็น และทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

1.1 ความหมาย เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

กรมส่งเสริมการเกษตร (2534) ได้ให้ความหมายของ “ระบบการเกษตรแบบพันธสัญญา หรือระบบการทำกรเกษตรแบบสัญญาผูกพัน” ไว้ว่าเป็นการจัดการทางความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับผู้รับซื้อผลผลิตแบบแนวดิ่ง โดยที่ผู้ซื้อสามารถกำหนดความแน่นอนของวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ตนจะรับซื้อ โดยที่ไม่ต้องเป็นเจ้าของหน่วยการผลิตนั้นเสียเอง หมายความว่าเกษตรกรที่อยู่ในระบบนี้ยังเป็นเจ้าของหน่วยการผลิตเองอยู่ แต่มีการทำสัญญากับผู้รับซื้อ หรือ

โรงงานแปรรูปล่วงหน้าถึงปริมาณและคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตรที่จะส่งมอบให้โรงงานแปรรูป โดยมีเงื่อนไขคือ โรงงานแปรรูปต้องสร้างหลักประกันในการผลิต เช่น ให้สินเชื่อ ให้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและให้บริการส่งเสริมการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรในสัญญาผูกพัน และจะต้องสร้างหลักประกันทางการตลาดเกี่ยวกับผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ เช่น การกำหนดราคาประกันขั้นต่ำ เป็นต้น

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2536) อ้างโดย สมอ (2544 : 4) ได้ให้ความหมายของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันว่า หมายถึง การทำการผลิตที่มีข้อตกลงหรือสัญญาต่าง ๆ ระหว่างเกษตรกร และนิติบุคคล เช่น โรงงานแปรรูปหรือบริษัท พ่อค้าทั่ว ๆ ไป สัญญานี้อาจตกลงด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร โดยระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิต และการตลาดซึ่งจะตกลงกันก่อนจะทำการผลิต เป็นระบบที่มีการตกลงระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือ แรงงานแปรรูปกับเกษตรกร ซึ่งจะมีการผูกพันกันใน 3 ลักษณะ คือ ผูกพันเฉพาะการผลิต โดยโรงงานแปรรูปให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยการผลิต การให้กู้ยืมเงินแก่เกษตรกรผูกพันแต่เฉพาะการตลาด โดยการกำหนดปริมาณการซื้อขายในราคาที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้าแล้ว และผูกพันด้านการผลิตและการตลาด โดยโรงงานแปรรูปจะให้ความช่วยเหลือในด้านสินเชื่อ ปัจจัยการผลิต ความรู้และเทคนิคการผลิต เกษตรกรต้องขายผลผลิตให้แก่ โรงงานตามจำนวนและราคาที่ตกลงกันไว้ในสัญญา

นอกจากนี้ Tang (1985) ได้กล่าวถึงความหมายของ Contract farming หรือการเกษตรแบบพันธสัญญาว่า เป็นการดำเนินธุรกิจในลักษณะที่มีการจัดการเกี่ยวกับความเสี่ยง (business venture) ระหว่างภาคเกษตรกรกับภาคเอกชน ตามขอบเขตของความผูกพัน ซึ่งจะจำกัดอยู่ภายใต้ข้อตกลงและเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิต การจัดการ และการตลาดของสินค้านั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปการเกษตรแบบมีพันธสัญญาเป็นวิธีการร่วมมือกันระหว่างภาคเอกชน และภาคเกษตรกรในลักษณะการรวมตัวกันในแนวดิ่ง (Vertical integration) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันในการผลิต และการตลาด โดยมีการทำสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างภาคเอกชนกับภาคเกษตรกร อาจเป็นการตกลงกันด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการทำการผลิตเสมอ

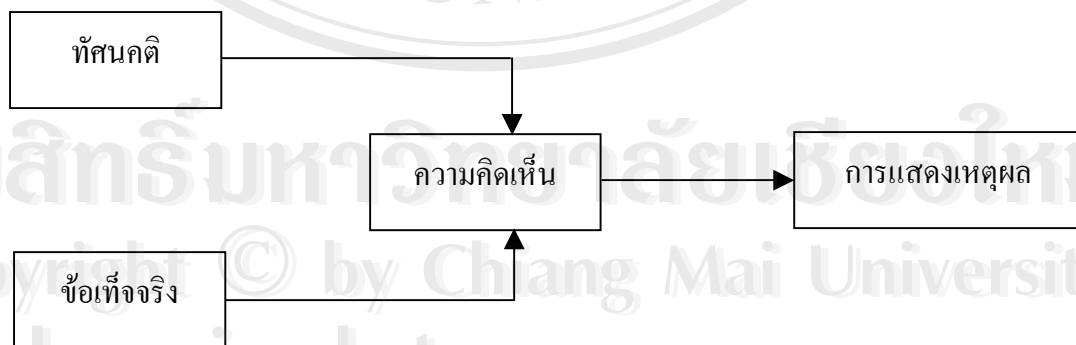
1.2 แนวความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

ความคิดเห็น (Opinion) เป็นเรื่องของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งตามขอบเขตประสบการณ์ของบุคคลต่อสิ่งนั้น บางครั้งความคิดเห็นอาจคล้ายหรือแตกต่างกันออกไป นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของคำว่า “ความคิดเห็น” ดังนี้

นพมาศ (2533) อ้างโดย มานิตย์ (2541 : 7) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นว่า “ความคิดเห็นนั้น ถูกจัดว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน มนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริง พูดตามสังคม หรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตาม แต่เมื่อพูดหรือเขียนไปแล้วก็จะทำให้เกิดผลได้ คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความในใจ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่นิยมนักมากทำให้ภายในประเทศและต่างประเทศกับการสำรวจประชามติ (Polling) เพื่อหลีกเลี่ยงความนิยมในตัวบุคคลสำคัญ การสำรวจประชามติจะใช้กันมากทางการเมือง แต่ก็สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้แล้วแต่ผู้ศึกษาจะปรับปรุงให้เข้ากับสภาพการณ์ของการวิจัยแต่ละหัวข้อแต่ละท้องถิ่น หากมีการจัดการที่ดี การหยั่งประชามติจะให้ผลไว้วางใจได้พอสมควร การแสดงประชามติก็คือการแสดงความคิดเห็นนั่นเอง

วรวิภา (2540) อ้างโดย วิชาน (2541 : 9) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจแสดงออกมาด้วยคำพูด การปฏิบัติ หรือการเขียน การแสดงออกของความคิดเห็นจะเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม การศึกษา ประสบการณ์ สภาพแวดล้อมและพฤติกรรมระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่จะตัดสินใจแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งความคิดเห็นอาจเป็นที่ยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ก็ได้

สงวน (2522) กล่าวว่า “ความคิดเห็น คือ การแสดงออก ซึ่งวิจรรณญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะความคิดเห็นของบุคคลในขณะที่ทัศนคติแสดงทั้งความรู้สึกทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นจะเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ” เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ อาจจะสรุปความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงที่มาของการเกิดความคิดเห็น

จากแผนภูมิข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความคิดเห็นเกิดจากการแปลข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ได้พบเห็นมา แต่ลักษณะของการแปลข้อเท็จจริงนั้น ๆ เป็นไปตามทัศนคติของบุคคล และเมื่อคนนั้นถูกถามว่าทำไมจึงมีความคิดเห็นอย่างนั้น เขาจะพยายามให้เหตุผลไปตามที่บุคคลนั้นคิด

การวัดความคิดเห็น จากการตรวจเอกสารเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นสรุปได้ว่า ความคิดเห็นกับเจตคติเป็นสิ่งที่คล้ายกันหรือคล้ายตามกัน เพราะความคิดเห็นคือการแสดงออกของเจตคติ ดังนั้นการจัดเจตคติก็สามารถใช้วัดความคิดเห็นได้เช่นเดียวกันในการแสดงออกของเจตคติ ดังนั้นการวัดเจตคติก็สามารถใช้วัดความคิดเห็นได้เช่นเดียวกันในการสร้างแบบวัดเจตคติแบบ Likert นี้ก็ใช้วัดความคิดเห็นได้เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความเห็นในการตอบแบบสอบถามที่เรียกว่าการวัดอันดับคุณภาพ (Rating scale) โดยการ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่อง เพื่อวัดน้ำหนักของความคิดเห็น

การวัดความคิดเห็นตอบแบบการวัดเจตคติของ Likert นี้จะใช้วัดช่องเท่ากัน โดยสร้างข้อความหลายข้อความให้ครอบคลุมหัวข้อที่จะศึกษาในแต่ละข้อความ จะมีอยู่ 4 ตัวเลือก ดังนี้

เห็นด้วยมาก	มีค่าเท่ากับ 4
เห็นด้วยปานกลาง	มีค่าเท่ากับ 3
ไม่เห็นด้วย	มีค่าเท่ากับ 2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าเท่ากับ 1

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

ทองโรจน์ (2530) ได้กล่าวว่า การผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะด้านการเพาะปลูกพืชนั้นเป็นการผลิตที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูง คือ ผลผลิตที่เกษตรกรได้รับในปีนั้นจะไม่แน่นอนอันเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ในขณะที่ความต้องการสินค้าเป็นแบบไม่ยืดหยุ่น (inelastic) ซึ่งทำให้ราคาผลผลิตเปลี่ยนแปลงมากผิดปกติ หากมีการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต ส่งผลให้ราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับไม่แน่นอน เนื่องจากราคาผลผลิตขึ้นลงตามภาวะตลาด ทำให้เกษตรกรต้องเป็นผู้รับภาระความเสี่ยงทางการตลาดและการผลิต ซึ่งในทางปฏิบัติเกษตรกรสามารถลดความเสี่ยงด้านการตลาดและผลผลิตในเชิงทฤษฎีอาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

3.1 การประกันภัย สำหรับประเทศไทยการประกันภัยพืชผลเริ่มมีการทดลองกับข้าวโพดในบางท้องถิ่นเท่านั้น โดยบริษัทผู้รับประกันจะรับประกันภัยความเสียหายอันเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศแปรผัน และการทำลายของโรคและแมลงศัตรูพืช

3.2 การผลิตหลายอย่าง คือ ผลิตพืชหลายชนิดในเวลาเดียวกัน เพื่อกระจายความเสี่ยงทางด้านรายได้ และราคาผลผลิต แต่วิธีนี้อาจมีรายได้เฉลี่ยลดลง และมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้น อันเนื่องมาจากขนาดการผลิตที่ไม่เหมาะสม

3.3 การก่อให้เกิดความคล่องตัวในการผลิต เป็นการจัดการฟาร์มให้เกิดความคล่องตัว และสอดคล้องกับแผนการผลิตในการที่จะปรับปรุง และดัดแปลงกิจการเพื่อรองรับการผลิตที่แปรผัน

3.4 การทำธุรกิจครบวงจร หรือการรวมตัวของธุรกิจแนวตั้ง (Vertical integration) โดยใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบของธุรกิจขั้นแปรรูป และมีธุรกิจการจัดจำหน่ายเป็นขั้นสุดท้าย การทำธุรกิจลักษณะนี้เป็นไปได้ยากสำหรับเกษตรกรรายย่อย

3.5 การทำสัญญาผูกพัน (Contract) เป็นการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับผู้รับซื้อเพื่อกระจายความเสี่ยงด้านราคาไปสู่ผู้รับซื้อได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะของการทำสัญญาทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และการตกลงกันด้วยวาจา การทำสัญญามีหลายรูปแบบ พอจะจำแนกได้ 3 แบบ ดังนี้

3.5.1 สัญญาที่ประกันในเรื่องตลาด สัญญานี้จะระบุคุณภาพของผลผลิต เกษตรกรจะเป็นผู้ตัดสินใจในการผลิตเอง เกษตรกรจะรับภาระความเสี่ยงในเรื่องการผลิต มีการกำหนดราคาขั้นต่ำ หรือราคาประกันไว้ล่วงหน้า ระยะเวลาในการส่งมอบผลผลิต และปริมาณผลผลิตที่สามารถจะผลิตได้ สัญญาในลักษณะนี้ทำให้เกษตรกรพยายามปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตให้มีความมาตรฐานตามที่โรงงานแปรรูปหรือผู้รับซื้อกำหนด

3.5.2 สัญญาที่มีการให้ปัจจัยการผลิต สัญญาที่ผู้รับซื้อหรือโรงงานแปรรูปจะเป็นผู้หาปัจจัยการผลิตมาให้เกษตรกรในระบบสินเชื่อ ราคาที่เกษตรกรได้รับอาจเป็นราคาประกัน หรือราคาตลาดแต่จะมีการประกันราคาขั้นต่ำไว้ สัญญาในลักษณะนี้โรงงานหรือผู้รับซื้อจะรับภาระความเสี่ยงในด้านราคาพร้อมกับเกษตรกรผู้ผลิต

3.5.3 สัญญาที่มีการจัดการด้านการผลิต เป็นสัญญาที่เต็มรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุด โดยเป็นการรวมสัญญาสองแบบแรกเข้าด้วยกัน คือ มีการประกันราคาขั้นต่ำ การจัดหาปัจจัยการผลิตมาให้และการสนับสนุนช่วยเหลือด้านความรู้วิชาการ ตลอดจนการจัดการการผลิตให้แก่เกษตรกร สัญญาในลักษณะนี้ โรงงานแปรรูปหรือผู้รับซื้อผลผลิตจะรับภาระความเสี่ยงด้านราคาไว้ทั้งหมด

ลักษณะการทำสัญญาอาจมีการทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีการตกลงด้วยวาจา และอาจมีการทำสัญญาระหว่างโรงงานแปรรูปกับเกษตรกร โดยตรง ระหว่างโรงงานแปรรูปกับคนกลาง หรือหัวหน้าผู้ปลุก (Brokers) และระหว่างโรงงานแปรรูปกับสถาบันหรือหน่วยงาน เช่น กลุ่ม

เกษตรกร สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น โดยระบุเงื่อนไขทางด้านการผลิตและการตลาดซึ่งมีการตกลงกันก่อนที่จะทำการผลิต

อย่างไรก็ตาม กิจการเกษตรนั้นถ้าทำเป็นธุรกิจแล้วต้องประสบกับความเสียด้านข้างสูง ทั้งจากจุดค้อยในแง่ของตัวผลผลิตที่เสียได้ง่าย การเสื่อมคุณภาพ มีน้ำหนักมาก ราคาต่ำ มีผู้ผลิตหลายราย ทำให้เกิดความผันแปรของราคา ความต้องการของตลาดและการแข่งขันสูงอีกทั้งความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภค ภัยจากธรรมชาติทั้งจากโรคพืชและลมฟ้าอากาศ เป็นต้น

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2539) ได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงการผลิตการเกษตรเข้ากับธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารเป็นแนวทางหนึ่ง ที่สามารถลดปัญหาหลักที่สำคัญของสินค้าเกษตร คือ การเน่าเสียและเสื่อมคุณภาพของผลผลิต โดยการนำผลผลิตมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น การบรรจุเป็นอาหารกระป๋อง ซึ่งนอกจากสามารถเก็บผลผลิตได้นานขึ้นแล้วยังเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตนั้นให้สูงขึ้นด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จนถึง ฉบับที่ 8 นั้น รัฐบาลได้กำหนดแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายเฉพาะสาขา นอกเหนือจากแนวทางที่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมอุตสาหกรรมทั่วไป โดยเฉพาะในช่วงแผนฯ 8 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจนั้น ๆ รัฐได้กำหนดเป้าหมายการสร้างรากฐานการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มโอกาสการมีงานทำ ด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรเพื่อให้เป็นแหล่งรองรับวัตถุดิบทางการเกษตร (แผนฯ 8) ซึ่งนอกจากก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมแล้ว ยังทำให้เกิดความเชื่อมโยงย้อนกลับ โดยภาคเกษตรจะมีการพัฒนาผลผลิตเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตของโรงงาน ทำให้เกษตรกรสามารถใช้แรงงานได้อย่างเต็มที่มีมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มรายได้และการมีงานทำของเกษตรกร

การปรับเปลี่ยนยุทธวิธีและการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตในลักษณะการหลีกเลี่ยงการเป็นคู่แข่งในการผลิตสินค้าเกษตรวัตถุดิบมาเป็นสินค้าเกษตรกึ่งสำเร็จรูป หรือสำเร็จรูปนั้นเป็นที่มาของระบบธุรกิจการเกษตร หรือ Agribusiness นั้นเอง ระบบธุรกิจการเกษตรนี้เริ่มขึ้นในประเทศตะวันตกแล้วได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศโลกที่สาม โดยหลักการของธุรกิจการเกษตรจะเน้นการผนวกรวมในแนวตั้งของกระบวนการผลิตเข้าด้วยกัน ตั้งแต่อุตสาหกรรมปัจจัยการผลิต การผลิตในฟาร์ม การแปรรูปและการตลาด การผนวกรวมกันแนวตั้งนี้อาจทำครบทั้ง 4 ขั้นตอน หรือจะทำเพียงบางขั้นตอนก็ได้แต่ขั้นตอนที่สำคัญที่สุด คือ การผนวกรวมการผลิตในระดับฟาร์มนั้น อาจเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ ธุรกิจการเกษตรเข้าถึงโครงการผลิตในฟาร์มหรือแปลงโดยตรง หรือการนำระบบเกษตรพันธสัญญาเข้ามาใช้

2. ประโยชน์ของภาคเอกชน และเกษตรกรต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

จากการสัมภาษณ์ เจริญ อ้นท้วม อ่างโดย เกษม (2545 : 10) เกษตรอำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่ (13 ธันวาคม 2543) กล่าวว่า ช่วง พ.ศ. 2540 มีนโยบายให้ภาครัฐโดยกรมส่งเสริมการเกษตร จัดการประชุมการส่งเสริมการเกษตรโดยเชื่อมโยงกับภาคเอกชน อุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อช่วงแก้ปัญหา เรื่องราคาและการตลาด แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรอย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาประการหนึ่ง คือ ต้องใช้ตลาดนำการผลิตระบบการเกษตรภายใต้สัญญา

จากการสัมภาษณ์ นาย ชนะเทพ สังเกิด อ่างโดย เกษม (2545 : 10) ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บริษัท สันติภาพเทรดดิ้ง จำกัด (9 ธันวาคม 2543) พบว่าการที่โรงงานหรือบริษัทที่แปรรูปทางการเกษตรจะสามารถอยู่ได้ต้องผลิตสินค้าให้มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค แต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคเกี่ยวกับการผลิตเพื่อส่งจำหน่ายให้กับบริษัทจำหน่ายในต่างประเทศ (ญี่ปุ่น) ก็คือ ปริมาณวัตถุดิบ หรือผลผลิตทางการเกษตรไม่มีเพียงพอและสม่ำเสมอ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านต้นทุน และแรงงานสูง สำหรับบริษัท สันติภาพเทรดดิ้ง จำกัด ได้นำรูปแบบการส่งเสริมแบบมีพันธสัญญา หรือการส่งเสริมแบบครบวงจร เช่น มะเขือม่วงญี่ปุ่น แดงกวาญี่ปุ่น ผักกาดขาวปลี ถั่วแขก เป็นต้น โดยทางบริษัทจะจัดหาเมล็ดพันธุ์ หรือต้นกล้าของพืชที่จะส่งเสริมปลูกตามแผนการปลูก พร้อมทั้งปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่จำเป็น จ่ายให้เกษตรกรผู้ร่วมโครงการ สำหรับเกษตรกรจะเป็นฝ่ายจัดเตรียมที่ดินที่เหมาะสม พร้อมดำเนินการปฏิบัติดูแลรักษาตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของบริษัท และบริษัทจะรับซื้อผลผลิตที่ได้ทั้งหมดตามคุณภาพที่ได้ตกลงกันก่อนที่จะร่วมโครงการ โดยการทำสัญญาซื้อขาย ล่วงหน้า

วุฒิชัย (2540) ได้รายงานว่าการส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรประเภท Contract farming ไว้ว่าความสำเร็จของรูปแบบดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับความสมดุลของผลประโยชน์ที่คู่สัญญาจะได้รับ นั่นคือ ผลประโยชน์ระหว่างตัวเจ้าของโรงงานและเกษตรกรในลักษณะเช่นนี้เกษตรกรรายย่อยจะได้รับผลประโยชน์จากเทคโนโลยีที่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้เป็นส่วนหนึ่ง เช่น การปลูกถั่วเหลืองฝักสดส่งให้กับบริษัทห้องเย็น เพื่อที่บริษัทจะได้ทำการแช่แข็งบรรจุกล่องส่งออกต่างประเทศ เป็นสินค้าเกษตรส่งออก สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรแบบครบวงจรอย่างหนึ่งที่ทำความสำเร็จให้กับทั้งผู้ประกอบการโรงงานและเกษตรกรเอง การเกษตรแบบมีพันธสัญญา ระยะเวลาการรับซื้อผลผลิตได้มีการจัดการในเบื้องต้นโดยผ่านสัญญา ซึ่งเกษตรกรได้ทำการเซ็นสัญญาตอนที่เริ่มปลูก และในสัญญาได้ระบุถึงคุณภาพของผลผลิตที่ทางบริษัท จะให้เครดิตในปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตตลอดจนถึงคำแนะนำทางด้านเทคนิคต่าง ๆ

จากการสัมภาษณ์ สุทธิพงษ์ (2548) ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายส่งเสริมการเกษตร บริษัท สันติภาพเทรดดิ้ง จำกัด (8 มีนาคม 2548) ได้แสดงความเห็นว่า เกษตรกรที่ร่วมโครงการกับภาคเอกชนแบบมีพันธสัญญา จะมีความแน่นอนกว่าที่เกษตรกรจะทำการปลูกพืชโดยลำพัง เนื่องจากภาคเอกชนมีการลงทุนให้ ประกันราคา มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้คำแนะนำ มีตลาดที่แน่นอน รายได้อยู่ในระดับที่สูงมากกว่าพืชผักต่าง ๆ แต่ในบางครั้งในการประกันราคาของภาคเอกชนอาจทำให้ราคาต่ำกว่าตามท้องตลาดก็เป็นไปได้ เกษตรกรที่ขาดปัจจัยในการลงทุนแต่มีความขยัน รับผิดชอบ ก็สามารถร่วมโครงการได้และประสบความสำเร็จมาแล้วก็มี นอกจากนี้ วุฒิชัย อ่างโดยเกษม (2545 : 9) ได้ศึกษาลักษณะส่วนบุคคล สังคม และจิตวิทยาของผู้ยอมรับเทคโนโลยี การผลิตมันฝรั่งเพื่อแปรรูปภายใต้โครงการ เอ็น เอส ฟาร์ม ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รายได้ของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเนื่องจากทางบริษัท เอ็น เอส ฟาร์ม รับซื้อผลผลิตทั้งหมดของเกษตรกรรวมทั้งประกันราคาผลผลิตซึ่งสอดคล้องกับกรมการค้าภายใน อ่างโดยเกษม (2545 : 9) ที่รายงานว่าการทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรกร โดยผู้ที่เข้ามาประกันความเสี่ยงกับผู้มีความเสี่ยง ซึ่งได้แก่เกษตรกรผู้แปรรูป และผู้ส่งออกสามารถตกลงซื้อขายสินค้าเกษตรกรล่วงหน้า เพื่อกำหนดราคาซื้อขายในอนาคต ในกรณีเช่นนี้ จะทำให้ผู้ซื้อผู้ขายไม่ต้องกังวลในว่าราคาในอนาคตจะขึ้นหรือจะลง ผู้ซื้อได้รับสินค้าตามปริมาณและคุณภาพที่ตกลงกันไว้ ส่วนผู้ขายก็จะได้รับราคาที่ตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในวันทำสัญญาซื้อขายสินค้า เพื่อจะทำการส่งมอบ รับมอบในอนาคต ซึ่งราคานี้ได้มาจากประมาณความต้องการซื้อ (อุปสงค์) และปริมาณการเสนอขาย (อุปทาน) ของสินค้าที่ผู้ซื้อและผู้ขายคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต การได้ทราบราคาที่เกิดขึ้นในอนาคตจะมีผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจการเกษตรมีความมั่นใจในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร

ตามที่ได้กล่าวถึงการเกษตรที่ผ่านมานั้น พบว่าจะมีแนวโน้มไปสู่การเกษตรแบบอุตสาหกรรมโดย เน้นคำนึงถึงรูปแบบโครงการภายใต้พันธสัญญา ซึ่งสามารถทำให้ลดความเสี่ยงของโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตร และความเสี่ยงของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายต้องร่วมมือกันมากขึ้น ซึ่งพอสรุปถึงผลประโยชน์การปลูกพืชแบบมีพันธสัญญาที่ได้กล่าวในขั้นต้น

3. การส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) เกี่ยวกับนโยบายการส่งเสริมการเกษตรของภาคเอกชน 5 บริษัท

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในขั้นต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาคเอกชนต่อระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา ในเขต

ภาคเหนือ ที่ได้ทำการส่งเสริมการเกษตรให้กับเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการปลูก ซึ่งมีหน่วยงานของภาคเอกชนทำการส่งเสริมการเกษตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บริษัท สันติภาพเทรคดิง จำกัด	โครงการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น
2. บริษัท ลีโอ ฟู้ดส์ จำกัด	โครงการปลูกชุกินี
3. บริษัท ปรีนเซส ฟู้ดส์ จำกัด	โครงการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น
4. บริษัท ฟริโต-เลย์ (ประเทศไทย)	โครงการปลูกมันฝรั่ง
5. บริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์)	โครงการปลูกข้าวโพด (เลี้ยงสัตว์)

ทั้ง 5 บริษัท เน้นการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming) ซึ่งมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ในการเปิดโครงการและการร่วมโครงการของเกษตรกร นโยบายของการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญาทั้ง 5 บริษัท มีนโยบายการส่งเสริมการเกษตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

บริษัท สันติภาพเทรคดิง จำกัด

นโยบาย และแนวทางในการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1. ร่วมมือกับส่วนราชการหรือเอกชน เพื่อส่งเสริมการเกษตรให้กับเกษตรกรทำการเพาะปลูกในระบบครบวงจร
2. บริษัท จะเป็นผู้จัดหาเมล็ดพันธุ์ ต้นกล้าในบางโครงการหากจำเป็นบริษัทฯ จะจัดหาวัสดุการเกษตร เช่น ปุ๋ย-ยา สารเคมี โดยให้เป็นลักษณะของสินเชื่อ และหักชำระเมื่อขาย ผลผลิตให้บริษัทฯ
3. บริษัท จะทำสัญญากับเกษตรกร หรือสถาบันการเกษตร กำหนดมาตรฐานผลผลิต และราคารับซื้อผลผลิตล่วงหน้าที่น่าพอใจ หรือราคาประกันขั้นต่ำ
4. บริษัท จะเข้ารับซื้อผลผลิตหลังเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวและส่งมอบผลผลิตไม่เกิน 30 วัน โดยชำระเป็นเงินสด หรือชำระผ่านธนาคาร มะเขือม่วงญี่ปุ่นมีอายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตยาวนานกว่า 90 วัน บริษัท จะพิจารณาชำระเงินค่าผลผลิตเป็นรายเดือน ตามความเหมาะสม
5. วิธีการปฏิบัติในการเพาะปลูก ขนาดมาตรฐานของผลผลิต กำหนดราคารับซื้อผลผลิต ต้นทุนและรายได้ต่อไร่ เป็นลายลักษณ์อักษร

วิธีการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น

1. การเตรียมแปลงปลูกและหลุมปลูก ยกแปลงกว้าง 1 เมตร ร่องกว้าง 1 เมตร ความสูงของแปลงปลูก 30 เซนติเมตร ก่อนยกแปลงปลูกควรวานโดโลไมต์ อัตรา 300 กิโลกรัมต่อไร่ หรือตามความเป็นกรดของดิน และหว่านปุ๋ยอินทรีย์อัตรา 300 กิโลกรัมต่อไร่ ระยะระหว่างต้น 0.80-1.00 เมตร พื้นที่ 1 ไร่ ปลูกได้ประมาณ 1,100-1,300 ต้น

2. การปลูก ปลูกแบบแถวเดี่ยวขุ่นหลุมกว้าง 30 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยอินทรีย์และอนคอลลีเมต 5 กรัมต่อหลุม คลุกเคล้าให้เข้ากัน ปักไม้หลัก (ความยาว 1.5 เมตร) แล้วรดน้ำที่หลุมปลูก แล้วจึงทำการปลูกโดยปลูกสูงกว่าหลังแปลง 1 นิ้ว การปฏิบัติดูแลรักษาให้น้ำ ปุ๋ย และพ่นสารเคมี ตามคำแนะนำของพนักงานส่งเสริมการเกษตร พร้อมกับตารางการใช้ปุ๋ยและสารเคมี

3. การปฏิบัติดูแลรักษา หลังจากดอกแรกบานให้ทำการเด็ดกิ่งแขนงโดยเว้นกิ่งแขนงใต้ดอกแรกไว้ถึงแขนงถัดลงมาให้เด็ดออกให้หมด และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

4. การเก็บเกี่ยว หลังจากที่ย้ายกล้าลงแปลงปลูกประมาณ 40-50 วัน เริ่มทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตทุกวัน ใช้เวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตนานประมาณ 4.5-5 เดือน ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 7-10 ตันต่อไร่

5. ต้นทุนต่อไร่

ต้นกล้า	จำนวน 1,020 บาท
ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ ฮอร์โมน โดโลไมต์	จำนวน 7,298 บาท
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	จำนวน 7,858 บาท
อื่นๆ เช่น ถุงเพาะ แผ่นดักกาวเหนียว	จำนวน 1,610 บาท
รวม เฉลี่ยประมาณ	จำนวน 17,786 บาท

รายได้ต่อไร่ รายได้ต่อไร่เฉลี่ยอยู่ประมาณ 20,000-30,000 บาท (หักต้นทุนแล้ว)

ผลผลิตมาตรฐานที่รับซื้อ

เกรด เอ

1. ขนาดความยาวที่ตัดก้านทิ้ง มีความยาวตั้งแต่ 5-8 เซนติเมตร
2. ผลเป็นสีม่วงงามมันสม่ำเสมอ (ขี้ลายได้ไม่เกิน 1 ใน 5)
3. ไม่มีหนอนหรือรอยแมลงเจาะ ผิวไม่ลาย
4. ไม่มีลักษณะที่ผิดปกติไปจากธรรมชาติ เช่น ผลแปด ผลที่โค้งงอมาก
5. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 6 บาท

เกรด บี

1. ขนาดความยาวที่เด็ดก้านทิ้ง มีความยาวตั้งแต่ 5-8 เซนติเมตร
2. ผลเป็นสีม่วงเงามันสม่ำเสมอ (ขั้วลายได้ไม่เกิน 1 ใน 5)
3. ไม่มีหนอนหรือรอยแมลงเจาะ
4. ไม่มีลักษณะที่ผิดไปจากธรรมชาติ เช่น ผลแปด ผลที่โค้งงอมาก
5. ราคารับซื้อ กิโลกรัมละ 1 บาท

บริษัท ลีโอ ฟู้ดส์ จำกัด

นโยบาย และแนวทางในการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1. ร่วมมือกับส่วนราชการหรือเอกชน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกในระบบครบวงจร
2. บริษัท จะเป็นผู้จัดหาเมล็ดพันธุ์ หรือต้นกล้า ในบางโครงการหากจำเป็นจะจัดหาวัสดุการเกษตร เช่น ปุ๋ย สารเคมี โดยให้เป็นลักษณะสินเชื่อ และหักชำระเมื่อขายผลผลิตให้กับบริษัทฯ
3. บริษัท จะทำสัญญากับ หรือสถาบันการเกษตร กำหนดมาตรฐานของผลผลิตและราคารับซื้อผลผลิตล่วงหน้าที่น่าพอใจ หรือราคาประกันขั้นต่ำ
4. บริษัท จะเข้าไปรับซื้อผลผลิต ณ จุดรับซื้อ โดยกำหนดเป็นจุด ๆ ไป ให้ใกล้เคียงพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรให้มากที่สุด
5. บริษัท จะชำระเงินค่าผลผลิต หลังเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวและส่งมอบผลผลิตไม่เกิน 30 วัน โดยชำระเป็นเงินสดหรือชำระผ่านธนาคาร พี่ชบางชนิดที่มีอายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตยาวเกินกว่า 90 วัน บริษัทฯ จะพิจารณาชำระเงินค่าผลผลิตเป็นรายเดือนตามความเหมาะสม
6. วิธีการปฏิบัติในการเพาะปลูก ขนาดมาตรฐานของผลผลิต กำหนดราคารับซื้อผลผลิต ต้นทุน และรายได้ต่อไร่ ของพืชแต่ละชนิด เป็นไปตามเอกสารสำหรับการเพาะปลูกของพืชนั้น ๆ

การส่งเสริมการปลูกซูกินีของบริษัท ลีโอ ฟู้ดส์ จำกัด

1. จัดประชุมเกษตรกร เพื่อคัดเลือกเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการแบบมีพันธสัญญา โดยอธิบายถึงนโยบายและขั้นตอนการปฏิบัติดูแลรักษา
2. มีการตรวจสอบพื้นที่เพาะปลูกถึงความเหมาะสมในการปลูก เช่น แหล่งน้ำ สภาพดิน

3. จัดทำสัญญาพร้อมทั้งจ่ายปัจจัยการผลิต โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของบริษัทฯ ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ ถูงเพาะ ต้นกล้า สารเคมี ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น
4. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของบริษัทฯ จะแนะนำขั้นตอนการปฏิบัติ โดยละเอียดแก่เกษตรกร ตั้งแต่การย้ายกล้าลงถูงเพาะ จนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยว
5. ก่อนการเก็บเกี่ยว ทางบริษัทฯ จะทำการประชุมชี้แจงให้เกษตรกรรับทราบเกี่ยวกับขนาดมาตรฐานของผลผลิตอย่างละเอียดและแนะนำการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว
6. การรับซื้อผลผลิต เข้าไปรับซื้อผลผลิตที่จุดรับซื้อในหมู่บ้าน โดยเจ้าหน้าที่จัดซื้อผลผลิตของบริษัทฯ จะออกไปรับซื้อผลผลิตให้แก่เกษตรกรไว้เป็นหลักฐาน
7. การจ่ายเงินค่าผลผลิต จะมีการตัดงวดการซื้อขายผลผลิตเมื่อครบระยะเวลา 1 เดือน โดยบริษัทฯ จะจ่ายค่าผลผลิตผ่านธนาคาร

การปลูกซูกินี

1. การเพาะกล้าในถูงพลาสติก ดินผสมตามอัตราส่วน คือ ดินร่วน 3 ปีบ ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก 1 ปีบ สารเคมีฟูราดาน (1ช้อนแกง) คลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วกรอกลงถูงพลาสติก นำเมล็ดพันธุ์แช่น้ำธรรมดานาน 6 ชั่วโมง ทำการหยอดเมล็ดพันธุ์ 1 เมล็ดต่อ 1 ถูง กลบเมล็ดพันธุ์ด้วยดินผสมหนา 0.5 เซนติเมตร
2. การเตรียมแปลงปลูก ยกแปลงปลูกกว้าง 0.80 เซนติเมตร ร่องทางเดิน 0.50 เซนติเมตร ความสูงของแปลงปลูก 0.30 เซนติเมตร ระยะปลูกระหว่างต้น 1 เมตร พื้นที่เพาะปลูก 1 ไร่ ปลูกได้ประมาณ 1,300 ต้น ปลูกแถวเดียวตรงกลางแปลง
3. การย้ายกล้าลงแปลงปลูก เมื่อต้นกล้าออกอายุได้ 10-15 วัน จะแตกใบจริง 1-2 ใบ ทำการย้ายกล้าลงแปลงปลูก ปลูกให้สูงกว่าระดับหลังแปลงเล็กน้อย (ประมาณ 1 เซนติเมตร)

การดูแลรักษา

4. การให้น้ำ ปุ๋ย สารเคมี ซูกินีญี่ปุ่นต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอ แต่ไม่ชอบน้ำขังในแปลงปลูกจะทำให้เกิดโรคทางดิน ส่วนการให้ปุ๋ย สารเคมี ให้ปฏิบัติตามตารางการให้ปุ๋ย สารเคมี และคำแนะนำของพนักงานส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบในพื้นที่เพาะปลูก
5. การเก็บเกี่ยวผลผลิต เริ่มทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุตั้งแต่ปลูกประมาณ 45-55 วัน โดยทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตวันเว้นวัน (ฤดูร้อน-ฝน จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ประมาณ 15-20 ครั้ง)

6. ต้นทุนต่อไร่

เมล็ดพันธุ์	500 บาท
ปุ๋ย	1,795 บาท

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1,774 บาท
ถุงเพาะ 4X6 นิ้ว	56 บาท
รวม เฉลี่ยประมาณ	4,124 บาท

7. ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 800-1,000 กิโลกรัม รายได้เฉลี่ย 10,000-13,000 บาท (หักทุนยืมแล้ว)

8. ขนาดมาตรฐานของผลผลิตชุกกีนี้

เกรด เอ

1. ต้องมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.0-4.0 ซม. มีส่วนที่ใช้ได้ 3 ใน 4 ของความยาวผล
2. ต้องมีสีเขียวสม่ำเสมอทั้งผล รูปร่างตรง ไม่คอดกั้ว และไม่ฝิมะระไม่มีรอยแมลงเจาะ ไม่มีรอยแผลผลไม่เน่า
3. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 20 บาท

เกรด บี

1. ต้องมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.0-5.0 ซม. มีส่วนที่ใช้ได้ 2 ใน 3 ของความยาวผล
2. ต้องมีสีเขียวสม่ำเสมอทั้งผล รูปร่างโค้งงอได้เล็กน้อย ไม่คอดกั้ว และไม่ฝิมะระไม่มีรอยแมลงเจาะ ไม่มีรอยแผลผลไม่เน่า
3. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 15 บาท

เกรด ซี

1. ต้องมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5-4.5 ซม. มีส่วนที่ใช้ได้ 1 ใน 3 ของความยาวผล
2. ความโค้งงอได้ครึ่งวงกลมมีสีเขียวสม่ำเสมอทั้งผลเป็นฝิมะระเรียบ
3. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 3 บาท

บริษัท ปรีนเซส ฟู้ดส์ จำกัด

นโยบาย และแนวทางการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1. ร่วมมือกับส่วนราชการ และทำการส่งเสริมการเกษตรโดยผ่าน Broker เป็นการส่งเสริมการเพาะปลูกในระบบครบวงจร
2. บริษัท เป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตรให้แก่เกษตรกร เช่น ต้นกล้ามะเขือม่วงญี่ปุ่น ปุ๋ย สารเคมี คิดเป็นสินเชื่อและทำการหักภายหลังเมื่อทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้บริษัท โดยพิจารณาเป็นงวดๆ ไป (งวด 30 วัน)

3. บริษัท จะทำสัญญากับเกษตรกรก่อนที่จะเปิดโครงการ โดยมีการกำหนดวิธีการระบาย ราคา เป็นที่ชัดเจนเพื่อเป็นหลักฐานและความมั่นใจทั้งสองฝ่าย
4. บริษัท จะมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้ความรู้ให้ความแนะนำแก่เกษตรกรในทุกขั้นตอนในการปฏิบัติ
5. บริษัท จะทำการจ่ายเงินค่าผลผลิตภายใน 30 วัน หลังจากทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยจ่ายผ่านธนาคารหรือจ่ายโดยตรงในพื้นที่

วิธีการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น

1. การเตรียมแปลงปลูก ยกแปลงปลูกกว้าง 1.20 เมตร ร่องทางเดิน 1.20 เมตร ความสูงของแปลงปลูก 25-30 เซนติเมตร ก่อนการปลูกจะต้องใช้ปุ๋ย 15-15-15 จำนวน 60 กิโลกรัม หว่านบนหลังแปลงให้ทั่วคลุกเคล้าให้เข้ากันปรับแปลงปลูกให้ได้มาตรฐานแล้วใช้พลาสติกคลุมแปลงให้เรียบร้อย ทำการเจาะหลุมปลูกบนพลาสติกระยะห่างระหว่างหลุมหรือระหว่างต้น 1.00-1.20 เมตร พื้นที่ 1 ไร่ ปลูกได้ 1,200-1,400 ต้น

2. การปลูก ปลูกแบบแถวเดี่ยว ทุกหลุมปลูกจะต้องปักไม้หลักก่อนทำการปลูก (ไม้หลักยาว 1.50 เมตร) ก่อนทำการปลูกจะใช้ฟูราดานรองกันหลุมๆ ละ 1 ซ้อนชาและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 1 กระป๋อง คลุกเคล้าให้เข้ากันก่อนทำการปลูก การนำต้นกล้ามะเขือมาปลูกจะต้องให้สูงกว่าระดับแปลงประมาณ 1 นิ้ว การปฏิบัติดูแลเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนเกี่ยวกับการใช้สารเคมี ปุ๋ย การให้น้ำ การเก็บเกี่ยว และการรักษาผลผลิตก่อนการขาย

3. การปฏิบัติดูแลรักษา หลังจากปลูกแล้วเสร็จจะต้องทำการมัดต้นมะเขือม่วงญี่ปุ่นกับไม้หลักให้เรียบร้อย ต้นกล้าอายุประมาณ 15-20 วัน จะต้องทำการตัดแต่งหน่อแขนงและดอกทิ้งก่อนในช่วงแรก จนกว่าต้นมะเขือม่วงญี่ปุ่นจะอายุได้ 90 วันจะทำการไว้ดอกหรือไว้ผล (ทำการเก็บเกี่ยว 90 วัน) ในแต่ละเดือนจะทำการตัดแต่งหน่อแขนง 1 ครั้ง การเก็บเกี่ยวผลผลิตการใช้สารเคมี การให้ปุ๋ย น้ำ ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

4. การเก็บเกี่ยวผลผลิต หลังจากย้ายกล้าลงแปลงปลูกประมาณ 80-90 วัน จะเริ่มทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 90 วัน เกษตรกรจะต้องทำการเก็บเกี่ยวทุกวัน เนื้อที่ 1 ไร่ จะได้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 15,000-20,000 กิโลกรัม

5. ต้นทุนต่อไร่

ต้นกล้า	จำนวน 3,000 บาท
ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ พลาสติกคลุมแปลง	จำนวน 6,500 บาท
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	จำนวน 5,500 บาท

รวม เฉลี่ยประมาณ จำนวน 15,000 บาท
 รายได้ต่อไร่ เฉลี่ยอยู่ประมาณ 25,000-35,000 บาท (หักต้นทุนแล้ว)

6. ผลผลิตมาตรฐานที่รับซื้อ

เกรด เอ

1. ผลมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 เซนติเมตร ความยาวตั้งแต่ 12 เซนติเมตรขึ้นไป
2. ผลเป็นสีม่วงเงามันสม่ำเสมอ (ข้าวลายได้ไม่เกิน 1 ใน 8)
3. ไม่มีหนอนหรือเกิดจากแมลงทำลาย
4. ผลไม่มีลักษณะที่ผิดปกติจากธรรมชาติ
5. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 6 บาท

เกรด บี

1. ผลมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 3-5 เซนติเมตร ความยาวตั้งแต่ 12 เซนติเมตรขึ้นไป
2. ผลเป็นสีม่วงเงามันสม่ำเสมอ (ข้าวลายได้ 1 ใน 5)
3. ไม่มีหนอนหรือเกิดจากแมลงทำลาย
4. ผลไม่มีลักษณะที่ผิดปกติจากธรรมชาติ
5. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 1 บาท

บริษัท ฟรีโต - เลย์ (ประเทศไทย)

นโยบาย และแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกร มีดังนี้

1. บริษัท ทำการส่งเสริมเกษตรกรแบบครบวงจร โดยดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และสหกรณ์
2. บริษัท ทำสัญญาการปลูก และกำหนดราคาที่แน่นอนก่อนทำการเพาะปลูก
3. บริษัท รับซื้อผลผลิตตามสัญญาที่กำหนดไว้

การส่งเสริมการปลูกมันฝรั่ง บริษัท ฟรีโต - เลย์ (ประเทศไทย)

1. ส่งเสริมการปลูกโดยผ่าน Broker โดยบริษัท จะทำการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่ Broker เช่น หัวพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี
2. ส่งเสริมการปลูกโดยการติดต่อโดยตรงกับเกษตรกร (Contract Farming) โดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น หัวพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี
3. มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรกรคอยให้คำแนะนำวิธีการปลูก การปฏิบัติในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมดินจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

วิธีการปลูกมันฝรั่ง

1. การเตรียมแปลงปลูก ทำการไถตะไกรลึกลงประมาณ 20-30 เซนติเมตร ด้วยพาด 7 ตากดินทิ้งไว้อย่างน้อย 2 สัปดาห์ เพื่อเป็นการกำจัดโรคและไข่ของแมลงในดิน

2. ทำการไถแปรโดยจอบหมุน เพื่อให้ดินละเอียด (ข้อควรระวังในการไถสภาพดินจะต้องมีความซื่อเหมาะสมไม่เปียกหรือแห้งจนเกินไป เพื่อดินจะได้ไม่เป็นก้อน และสะดวกในการเตรียมร่องปลูก

3. การเตรียมร่องปลูก ทำร่องปลูกโดยใช้ระยะห่างระหว่างร่องปลูก 85 เซนติเมตร

4. วางชั้นพันธุ์ลงในร่องปลูก โดยให้ห่างจากชั้นพันธุ์ที่วางไว้ ด้านละ 10 ซม. จากนั้น ทำการกลบดินให้หนาจากชั้นพันธุ์ 15 ซม. แล้วปรับเป็นรูปหลังเต่า

5. การให้น้ำ

5.1 การให้น้ำครั้งที่ 1 (หลังปลูก) ปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก ในระดับต่ำกว่าชั้นพันธุ์เล็กน้อย อย่าให้ขึ้นหรือมากเกินไป จากนั้นระบายออกจากร่องทันที ข้อควรระวัง การให้น้ำช่วงแรกๆ หลังปลูก ควรให้น้ำน้อยแต่บ่อยครั้ง อย่าปล่อยให้แห้งจนเกินไป แล้วปล่อยระบายออก

5.2 ทำการพ่นสารเคมีควบคุมวัชพืช ในขณะที่ดินยังมีความชื้นอยู่

5.3 การให้น้ำครั้งที่ต่อไป ปล่อยน้ำเข้าตามร่องปลูก โดยให้น้ำที่ปล่อยเข้าร่องจะต้องอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับปุ๋ยเล็กน้อย เพื่อให้ความชื้นค่อยๆ ละลายปุ๋ย ระวังไม่ให้ท่วมถึงระดับปุ๋ย จากนั้นปล่อยให้ให้น้ำซึมเข้าแปลงปลูกประมาณ 5-10 นาที

หมายเหตุ : การตรวจสอบว่าจะต้องใช้น้ำช้า-เร็วเพียงใด ขึ้นอยู่กับ

1. สภาพดิน โดยขุดดินในระดับหัวพันธุ์ที่ปลูก นำมาบีบดู ถ้าหากดินจับกันเป็นก้อน แสดงว่าดินมีความซื่อเพียงพอ แต่ถ้าหากดินเป็นผงไม่จับตัวกัน ควรรีบให้น้ำทันที

2. สภาพใบของมันฝรั่ง ถ้าใบเริ่มเฉาแสดงว่าต้องการน้ำ ควรรีบให้น้ำทันที

การเก็บเกี่ยวผลผลิตมันฝรั่ง

การสังเกตสภาพมันฝรั่งที่สามารถเก็บเกี่ยวได้เมื่อไร ให้พิจารณาจาก

1. อายุของมันฝรั่ง เมื่อแก่เต็มที่จะมีอายุประมาณ 85-90 วัน (ประเทศไทย) มันฝรั่งแก่เต็มที่ใบและต้นจะเหลือง และแห้งตามธรรมชาติ

2. สภาพของหัวมันฝรั่ง ผิวของหัวมันฝรั่งจะไม่ลอกง่าย เป็นมันฝรั่งที่พร้อมจะเก็บเกี่ยว แต่ถ้ามันฝรั่งอายุอ่อนผิวจะลอกง่าย

หมายเหตุ : ถ้าปล่อยให้ต้นมันฝรั่งแห้งตายในแปลงเป็นเวลานานๆ จะทำให้เกิดการเข้าทำลายของโรคแมลงและไส้เดือนฝอย ในกรณีที่สภาพอากาศร้อนจะทำให้เซลล์บริเวณผิวที่ติดกับหน้าดินถูกทำลาย มีอาการคล้ายถูกน้ำร้อนลวก ดังนั้นควรมีการเก็บเกี่ยวในระยะที่เหมาะสม

วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ใช้เครื่องขุดมันฝรั่งแบบตะแกรงร่อนบันไดเลื่อนติดรถไถเดินตาม หลังการขุดควรฝังมันฝรั่งคลายความชื้นออกจากหัวอย่างน้อย 20-30 นาที แล้วจึงเก็บใส่ภาชนะบรรจุที่เตรียมไว้ เกษตรกรจะต้องคัดมันฝรั่งตามเกรดที่บริษัท กำหนดไว้ ดังนี้

1. ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 4.5 เซนติเมตร ขึ้นไป
2. ต้องไม่มีมันฝรั่งเน่าเสียปนเข้ามา
3. มันฝรั่งต้องแห้งไม่เปียกน้ำ หรือมีความชื้น
4. มันฝรั่งต้องไม่มีหัวเขียวปน (หัวเขียวเกิดจากการกลบโคนไม่ดีทำให้หัวมันฝรั่งถูกแสงแดด) ไม่มีการทำลายของแมลง หนูไม่มีบาดแผลจากเครื่องมือขุด
5. ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 7.50 บาท

หลังจากที่เกษตรกรคัดคุณภาพผลผลิตได้ตามเกรดที่บริษัทฯ กำหนดแล้วจึงทำการบรรจุใส่กระสอบมัดปากถุงให้แน่น เพื่อเตรียมขนส่งมายังจุดรับซื้อผลผลิตของบริษัท ต่อไป

ต้นทุนในการปลูกมันฝรั่ง

การเตรียมพื้นที่

1. ค่าเช่าพื้นที่ปลูก	500	บาท
2. ค่าจ้างรถไถพรวน	800	บาท
3. ค่าจ้างยกแปลงปลูก	1,000	บาท

การเตรียมหัวพันธุ์

1. ค่าหัวพันธุ์	4,500	บาท
2. ค่าแรงงานผ่าหัวพันธุ์	130	บาท
3. ค่าวัสดุการเตรียมหัวพันธุ์		
- ปูนซีเมนต์	15	บาท
- ยาฆ่าหัวพันธุ์	-	บาท
- ทราช	-	บาท

การปลูก

1. จ้างชุดหลุมปลูก	-	บาท
2. จ้างวางหัวพันธุ์-ใส่ปุ๋ย	780	บาท

ค่าปุ๋ย

1. ปุ๋ยสูตร 153-15-15/19-19-19	1,100	บาท
2. ปุ๋ยสูตร 13-13-13/15-15-28	1,650	บาท

ค่าสารเคมี

ค่าสารเคมี	2,000	บาท

การดูแล

1. การให้น้ำ	360	บาท
2. การฉีดพ่นสารเคมี	780	บาท
3. กลบโคน ใส่ปุ๋ยกลบโคน	-	บาท

การเก็บเกี่ยวผลผลิต

1. ใช้รถชุด (แบบตะแกรงร่อน)	350	บาท
2. แรงงานคนเก็บเกี่ยว	650	บาท

รวมต้นทุนทั้งหมด 14,615 บาท

รายได้ต่อไร่ เฉลี่ยอยู่ประมาณ 20,000-25,000 บาท (หักต้นทุนแล้ว)

บริษัท ไพโอเนีย ไฮ-เบรก (ไทยแลนด์)**นโยบาย และแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกร มีดังนี้**

1. บริษัท จะประสานงานหรือร่วมมือกับหน่วยงานของราชการ
2. บริษัท จะทำการส่งเสริมแบบครบวงจร คือ จัดเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี รับซื้อ ส่งออก

โดยตรง

3. บริษัท จะมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้คำแนะนำ ตั้งแต่การเตรียมแปลงปลูก การหยอดเมล็ดพันธุ์ การให้ปุ๋ย การใช้สารเคมีควบคุมโรค-แมลง ตลอดจนการเก็บเกี่ยว

4. บริษัท จะทำการประกันราคาก่อนการเปิดโครงการ

5. บริษัท จะลงทุนให้ก่อนแล้วจะทำการหักที่หลังหลังจากสิ้นสุดการเก็บเกี่ยว โดยจะทำการจ่ายเงินค่าผลผลิตภายใน 2 อาทิตย์วิธีการปลูกข้าวโพด

วิธีการปลูกข้าวโพดเมล็ด

1. การเตรียมแปลงปลูก ยกแปลงกว้าง 0.20-0.30 เมตร จำนวน 4 แถว (ตัวแม่) และอีก 1 แถว (ตัวผู้) ร่องทางเดิน 0.50 เมตร
2. การปลูก ปลูกแถวเดี่ยวขุ่นหลุมห่าง 0.30 เมตร (รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยมูลสัตว์ 1 ปลายช้อน) ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหยอดหลุมละ 2-3 เมล็ด ใช้ดินกลบหนาประมาณ 2 เซนติเมตร (เนื้อที่ 1 ไร่ใช้เมล็ดพันธุ์ 150 กิโลกรัม) ได้จำนวนต้นต่อไร่ประมาณ 5,000-6,000 ต้น
3. การปฏิบัติดูแลรักษา มีการใช้สารเคมีควบคุมโรค-แมลง วัชพืช การให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ ปุ๋ยเคมี (15-15-15) การปฏิบัติในทุกขั้นตอนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะคอยให้คำแนะนำในทุกขั้นตอน
4. การเก็บเกี่ยว หลังจากหยอดเมล็ดพันธุ์ลงแปลงปลูกประมาณ 120 วัน จะเริ่มทำการเก็บเกี่ยวผลผลิต ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 20-50 ต้นต่อไร่

5. ต้นทุนในการปลูกข้าวโพด

1. ค่าเมล็ดพันธุ์	จำนวน 2,500 บาท
2. ค่าสารเคมี ปุ๋ยเคมี	จำนวน 3,500 บาท
3. อื่นๆ เช่น ค่าแรงงาน	จำนวน 2,000 บาท
รวมต้นทุนทั้งหมด	จำนวน 8,000 บาท

รายได้ต่อไร่ เฉลี่ยอยู่ประมาณ 15,000-25,000 บาท (หักต้นทุนแล้ว)

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด

1. ความเป็นเจ้าของในเมล็ดพันธุ์ ต้นพืช และผลิตผล

1.1 เมล็ดพันธุ์พ่อแม่ หรือ ส่วนที่สามารถนำไปทำเป็นเชื้อพันธุ์กรรมได้ ตามที่ระบุไว้ในสัญญาฉบับนี้ (วัสดุพันธุ์พ่อแม่) ยังเป็นกรรมสิทธิ์และทรัพย์สิน โดย บริษัท ไฟโอเนี่ย อินเตอร์เนชั่นแนล อินคอปอเรชั่น (PHI) ตลอดเวลา เกษตรไม่มีสิทธิ์และกรรมสิทธิ์ใดๆ ในวัสดุพันธุ์พ่อแม่หรือต้นพืช และละอองเกสรที่เกิดจากวัสดุพันธุ์พ่อแม่หรือผลิตผลที่เกิดขึ้น เกษตรกรยอมรับว่ากรรมสิทธิ์และสิทธิประโยชน์ในวัสดุพันธุ์พ่อแม่ หรือผลิตผลอันเกิดขึ้นไม่ว่าจากสิ่งใดๆ จะต้องเป็นของ PHI ตลอดเวลา

1.2 เกษตรกรจะต้องปลูก ส่งคืน และใช้วัสดุพันธุ์พ่อแม่ ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่บริษัท รวมถึงการเก็บรักษาวัสดุพันธุ์พ่อแม่ที่ไม่ได้ใช้ให้เหมาะสม ตลอดจนจัดการกับถุงเปล่า หรือกล่องเปล่าที่บรรจุวัสดุพันธุ์พ่อแม่ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่บริษัท

-เกษตรกรต้องรับผิดชอบไม่ให้วัสดุพันธุ์พ่อแม่ไปอยู่ในมือบุคคลอื่น เกษตรกรจะต้องป้องกันอย่างเต็มความสามารถที่จะไม่ให้บุคคลอื่นที่ไม่ได้รับอนุญาตจากบริษัทเข้าไปในแปลงปลูก ใช้วัสดุพันธุ์พ่อแม่หรือผลิตผลที่เกิดขึ้น และต้องแจ้งต่อบริษัททันทีหากมีบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตจากบริษัทพยายามที่จะเข้าไปในแปลงผลิต หรือวัสดุพันธุ์พ่อแม่

1.3 เกษตรกรจะต้องไม่นำส่วนใดๆ ที่เป็นผลิตผลจากวัสดุพันธุ์พ่อแม่ที่ได้ไปมาเพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์หรือขายเป็นเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งไม่อนุญาตให้ผู้อื่นนำไปใช้เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์หรือขายเป็นเมล็ดพันธุ์ นอกจากนี้เกษตรกรจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของบริษัทอย่างเคร่งครัดและเหมาะสมในการถอนต้นตัวผู้ หรือการจัดการและทำลายเกษตรกรตัวผู้ทั้งตามคำแนะนำเช่นเดียวกัน

1.4 เกษตรกรจะต้องรักษาความลับ และปกปิดข้อมูลต่างๆ ทุกๆ รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับวัสดุพันธุ์พ่อแม่ ที่บริษัทให้หรือการผลิตเมล็ดพันธุ์จากวัสดุดังกล่าวทั้งนี้รวมถึงรหัสพันธุ์และประวัติทางพันธุกรรมของพันธุ์ด้วย

1.5 เกษตรกรจะต้องตรวจสอบความถูกต้องและให้คำยืนยันข้อมูลบันทึกวันปลูก และเก็บรักษาป้ายชื่อพันธุ์ อุปกรณ์ผนึกถุงที่ติดมากับถุงเอาไว้จนกว่าพนักงานของบริษัทร้องขอ

1.6 เกษตรกรยอมรับเงื่อนไขที่จะไม่ผลิตเมล็ดพันธุ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้กับหน่วยงานอื่น หรือบุคคลอื่นในปีผลิตนั้นๆ ไม่ว่าจะอยู่ในแปลงเดียวกันหรือแปลงอื่นๆ นอกจากได้รับการยอมรับเป็นลายลักษณ์อักษรจากบริษัท

1.7 เมล็ดจากการเก็บเกี่ยวอันเป็นผลิตผลจากการปลูกวัสดุพันธุ์พ่อแม่ นั้น คงเป็นทรัพย์สินของบริษัทเสมอ

1.8 ในกรณีที่บริษัทเห็นว่าอาจมีความเสียหายเกิดขึ้น บริษัทมีอำนาจที่จะเข้าไปจัดการตามที่เห็นเหมาะสมเพื่อบรรเทาความเสียหายดังกล่าวให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากบริษัทตรวจสอบแล้วพบว่าความเสียหายในพืชผลนั้นเกิดจากการความไม่เอาใจใส่ละเลยของเกษตรกรบริษัทมีสิทธิที่จะเรียกร้องเงินคืนจากเกษตรกรในส่วนที่มีเป็นต้นทุนค่าวัสดุพันธุ์พ่อแม่ และหรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการที่บริษัทเข้าไปแก้ไขปัญหาความไม่เอาใจใส่ละเลยดังกล่าว

2. ข้อตกลงเกี่ยวกับที่ดินและการปฏิบัติงานให้บริการ

2.1 เกษตรกรเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดหาที่ดิน นำชลประทาน การปฏิบัติงานบริหารอื่น และการดูแลแปลง ดังมีรายละเอียดระบุไว้แล้วในสัญญาผลิตเมล็ดพันธุ์

2.2 เกษตรกรจะต้องรับผิดชอบในการดูแลในแปลงผลิตและพื้นที่ โดยรอบแปลงผลิต ให้สะอาดปราศจากวัชพืชตลอดจนดูแลสิ่งบรรจุผลิตในการเก็บเกี่ยว การคัดพันธุ์และการปฏิบัติ การฆ่าเชื้อ ให้ปราศจากเมล็ดวัชพืชในกรณีที่ชุดของผลิตผลหรือสิ่งที่บรรจุเมล็ดวัชพืชหรือสิ่ง แปลงปลอมไม่ว่าลักษณะใดปนเข้ามา บริษัททรงสิทธิที่จะไม่รับเมล็ดพันธุ์บางส่วน หรือทั้งหมดได้

2.3 เกษตรกรตกลงยินยอมให้ผู้แทนของบริษัทมีสิทธิที่จะเข้าไปในแปลงผลิต และ อาคารของเกษตรกรได้ตลอดเวลา และจะช่วยเหลือสนับสนุนในการตรวจสอบแปลงที่จำเป็นต่อ การผลิตผลิตเมล็ดพันธุ์ของพนักงานบริษัท (ทั้งนี้หมายรวมถึง การตรวจนับหรือสุ่มตัวอย่าง และการตรวจสอบพืชผล)

2.4 เกษตรกรจะต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ที่จะไม่ให้บุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาต เข้า ไปในแปลงผลิตและแจ้งต่อบริษัทหากมีผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตจากบริษัทพยายามจะเข้าไปในแปลง ผลิต

2.5 เกษตรกรขอให้คำรับรองว่าในปัจจุบันและระหว่างอายุสัญญา นี้ เกษตรกรจะ รักษาแปลงผลิตและผลิตผลที่ปลูกให้ปราศจากนุริมสิทธิ์และภาวะผูกพันทั้งหลายทั้งปวง อันอาจ เป็นผลให้มีการเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ในผลิตผลที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อ สิทธิของบริษัท

3. คำตอบแทนแก่เกษตรกร

3.1 คำตอบแทนที่ระบุไว้ในหัวข้อสาม ของสัญญาการผลิตเมล็ดพันธุ์จะต้องจ่าย ให้ เกษตรกร

3.2 _____ ของคำตอบแทนของเกษตรกร จะต้องจ่ายให้ภายในสองอาทิตย์ หลังจากการปลูกสิ้นสุด ส่วนที่เหลือของคำตอบแทนจะจ่ายให้แก่เกษตรกรสองอาทิตย์หลังจากสิ้นสุดการเก็บเกี่ยวทั้งหมดของแปลงนั้นๆ

3.3 คู่สัญญา เห็นพ้องกันว่ามีความเสี่ยงภัยอันอาจเอาประกันภัยได้อันเป็นผลจากการ ปฏิบัติการผลิตผลิตผล คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะเอาประกันภัยในความเสี่ยงดังกล่าวอันอาจมีขึ้นจาก การปฏิบัติการของตน โดยที่เกษตรกรจะรับผิดชอบในการที่จะทำและรักษาสภาพต่างๆ ทาง สภาวะแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อให้บริษัทสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายการผลิตผลิตผล

3.4 คู่สัญญาไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายตามข้อตกลงในสัญญานี้ หากเกิดขึ้น จากสภาพดินฟ้าอากาศ อัคคีภัยหรือปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้โดยคู่สัญญาแต่ละฝ่าย

3.5 เกษตรกรไม่สามารถโอนสิทธิ์ฉบับนี้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากบริษัทเป็น ลายลักษณ์อักษร การโอนสิทธิ์ที่ไม่ได้ขอความเห็นจากบริษัท รวมทั้งการโอนสิทธิ์ตามข้อ

กฎหมายก็ตามจะไม่มีผลผูกพันกับบริษัท เว้นไว้แต่จะได้รับความยินยอมจากบริษัทเป็นลายลักษณ์อักษร หากมีการโอนสิทธิ์ในสัญญาฉบับนี้โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากบริษัทจะไม่มีผลตอบแทนใดๆ แก่บุคคลอื่นนอกเหนือจากเกษตรกรที่ระบุในสัญญานี้ ในกรณีที่มีการโอนสิทธิ์โดยปราศจากการยินยอมบริษัทและ PHI มีสิทธิ์อันชอบธรรมที่จะจัดการตามที่เห็นว่าเหมาะสมโดยไม่ต้องไต่ถามผู้ใด เพื่อสงวนสิทธิ์ในวัสดุพันธุ์พ่อแม่ (รวมทั้งการทำลายต้นที่กำลังเจริญเติบโต) โดยไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนหรือค่าตอบแทนใดๆ แก่เกษตรกร

3.6 การดำเนินการใดอันเกิดจากสัญญาฉบับนี้เป็นเรื่องของคู่สัญญาอิสระ ไม่มีข้อผูกพันในการเป็นหุ้นส่วน การร่วมลงทุน การเป็นลูกจ้าง หรือการเป็นตัวแทน

3.7 สารของหนังสือนี้ถือเป็นข้อสิ้นสุดของข้อตกลงที่มีต่อกันว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดัดแปลงหรือแก้ไขหลักเกณฑ์ต่างๆ ในสัญญาเว้นแต่จะตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อเป็นสำคัญจากทั้งเกษตรกรและบริษัท

3.8 ข้อความต่างๆ เงื่อนไข วัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ต่างๆ ในใบสัญญาฉบับนี้ตลอดจนวิธีการปฏิบัติต่างๆ ได้อธิบายโดยละเอียดด้วยคำพูดของเกษตรกรจนเกิดความเข้าใจดีแล้ว เกษตรกรได้รับว่าเข้าใจในข้อความต่างๆ เงื่อนไข วัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ต่างๆ ในสัญญาฉบับนี้ตลอดจนสิทธิและข้อบังคับต่างๆ ที่ระบุไว้ดีแล้ว

3.9 สัญญาฉบับนี้ให้อยู่ได้บังคับของกฎหมายของประเทศไทย

4. สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

4.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

4.1.1 สถานภาพทางเศรษฐกิจ จากการตรวจสอบเอกสารพบว่ามีสิ่งบ่งชี้เกี่ยวกับทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้หลายปัจจัยซึ่งได้แก่

4.1.1.1 เกิดปัจจัยการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิต รวมถึงการตลาด

4.1.1.2 เกิดผลตอบแทนที่ได้รับสินเชื่อ

4.1.1.3 เกิดการเพิ่มรายได้ หรือช่วยให้เกิดการจ้างงาน

4.1.1.4 เกิดการไหลเวียนของเงินตรา หรือสภาพคล่อง

4.1.1.5 เกิดอำนาจการต่อรอง

4.1.2 สถานภาพทางสังคม จากการตรวจสอบเอกสารพบว่ามีสิ่งบ่งชี้เกี่ยวกับทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นได้หลายปัจจัยซึ่งได้แก่

4.1.2.1 เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

4.1.2.2 เกิดการรับรู้ข่าวสารมากขึ้น

4.1.2.3 เกิดการเพิ่มรายได้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

4.1.2.4 เกิดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับศักยภาพในการผลิต

4.1.2.5 เกิดการพัฒนาในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก

นอกจากนี้ยังอาจเกิดผลประโยชน์ในด้านอื่นๆ เช่น ผลประโยชน์ในด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของเกษตรกร

4.1.3 สถานภาพทางจิตวิทยา จากการตรวจสอบเอกสารพบว่ามีสิ่งบ่งชี้เกี่ยวกับทางด้านจิตวิทยาที่เกิดขึ้นได้หลายปัจจัยซึ่งได้แก่

4.1.3.1 เกิดการวางแผนในการปฏิบัติงาน

4.1.3.2 เกิดสมาธิ และสุขภาพจิตแจ่มใส

4.1.3.3 เกิดการค้นคว้า ศึกษา และหาความรู้

4.1.3.4 เกิดความกระตือรือร้น และความตั้งใจ

4.1.3.5 เกิดการสามัคคีในหมู่คณะ

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบมีพันธสัญญา (Contract Farming)

Glover (1984) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรแบบมีพันธสัญญาในประเทศที่ด้อยพัฒนาพบว่าระบบการเกษตรแบบมีพันธสัญญากับเกษตรกรรายย่อยในบางประเทศ มีศักยภาพในการจัดการด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเข้าสู่ตลาด ผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกษตรกรได้รับ ในปี 1987 Glover ได้ศึกษาถึงการเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่เกษตรกรรายย่อยที่อยู่ในระบบเกษตรให้กับเกษตรกรได้มากกว่าแบบพันธสัญญา ตลอดจนปัญหาการจัดตั้งองค์การการเกษตร และกำหนดนโยบายในประเทศด้อยพัฒนา ซึ่ง Glover ได้ให้ความเห็นว่า การเกษตรแบบมีพันธสัญญามีศักยภาพในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับเกษตรกรได้มากกว่าระบบเกษตรทั่วไป แต่ในความเป็นจริงแล้วเกษตรกรมักประสบปัญหาบ่อยครั้งในข้อตกลงกับบริษัทที่ทำสัญญา ซึ่งให้เห็นถึงความต้องการแทรกแซงของรัฐและองค์การการเกษตร ซึ่งโครงสร้างของการเกษตรแบบมีพันธสัญญาทำให้ยากต่อการรวบรวมเกษตรกรให้เป็นองค์การการเกษตร ดังนั้นจึงควรหาเงื่อนไขข้อตกลงที่ได้ผลโดยไม่มีแทรกแซงจากรัฐ ซึ่ง Glover ได้อธิบายถึงปัญหาและทางเลือกที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรรายย่อย ข้อควร

ระวังในการแทรกแซงของรัฐ ตลอดจนการใช้ระบบการเกษตรแบบพันธสัญญาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการเกษตรแบบมีพันธสัญญาในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้ ดังนี้ Laramee(1987) ได้ศึกษาถึงปัญหาของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงใหม่ภายใต้การผูกพันด้านการตลาดกับบริษัท Thai Farming ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตและจัดหาวัตถุดิบให้กับโรงงานแปรรูปของบริษัทในเครือเดียวกัน โดยการนำเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันมาใช้ในการปลูกพืชของเกษตรกรรายย่อยจากการศึกษาพบว่า ผลการดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากบริษัทขาดการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การจัดหาปัจจัยการผลิตและบริการต่างๆ ให้แก่เกษตรกรล่าช้า ตลอดจนเกษตรกรขาดความเข้าใจในเงื่อนไขของสัญญา และไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัท

จันทร์จิรา (2535) อ้างโดย เกษม (2545 : 15) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการเกษตรแบบมีพันธสัญญาผูกพันต่อเทคโนโลยีการผลิตของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรที่อยู่ในระบบและนอกระบบการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน ซึ่งใช้พืชตัวอย่าง 4 ชนิด ได้แก่ มันฝรั่ง มะเขือเทศ ถั่วเหลืองฝักสด และถั่วเหลือง

ผลการวิจัยพบว่า ผลตอบแทนจากการปลูกมะเขือเทศ และถั่วเหลืองฝักสดในระบบสัญญาผูกพันสูงกว่านอกระบบสัญญาผูกพัน ขณะที่การผลิตมันฝรั่งในระบบสัญญาผูกพันจะต่ำ นอกระบบสัญญาผูกพัน อันเนื่องมาจากราคาผลผลิตแตกต่างกัน ซึ่งผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดระดับการใช้ปัจจัยการผลิต ส่วนการถ่ายทอดเทคโนโลยีไม่ค่อยมีผลต่อการผลิตพืชที่เกษตรกรเคยปลูกมานาน และเป็นพืชที่ไม่ต้องการคุณภาพค่อนข้างจำเพาะ เช่น มันฝรั่ง มะเขือเทศ เพราะเกษตรกรว่าตนเองมีความชำนาญในการเพาะปลูกมานาน จึงไม่ค่อยเชื่อฟังคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของบริษัท และทางบริษัทก็มีแนวโน้มที่จะเลือกทำสัญญากับเกษตรกรที่มีประสบการณ์ปลูกพืชนั้นๆ แล้วเป็นหลัก แต่การถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ จะมีส่วนสำคัญมากในกรณีที่เป็นพืชใหม่ที่เกษตรกรไม่เคยปลูกมาก่อน เช่น ถั่วเหลืองฝักสด เพื่อให้ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการ ดังนั้นการนำระบบสัญญาผูกพันมาใช้ในการปรับปรุงเทคโนโลยี จะใช้ได้ดีกับพืชชนิดใหม่หรือส่งออกต่างประเทศที่ต้องการคุณภาพ

สมอ (2544) ได้ศึกษา การปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่นิยมเปลี่ยนบริษัทในการส่งเสริม และนิยมที่จะทำการปลูกมันฝรั่งแบบมีพันธสัญญา ซึ่งเกษตรกรจะปฏิบัติตามสัญญาที่บริษัทกำหนดไว้ ปัญหาด้านการผลิตที่สำคัญก็คือพื้นที่ปลูกมันฝรั่งเป็นพื้นที่ดั้งเดิม จะประสบปัญหาเกี่ยวกับโรคและแมลงรบกวนเพราะว่าขาดเทคโนโลยีในการผลิต และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ส่วนใหญ่บริษัทจะสนับสนุนเฉพาะหัวพันธุ์มันฝรั่งเพียงอย่างเดียว

ปัญหาอื่นๆ ได้แก่การกำหนดราคาขั้นต่ำของบริษัท การตรวจสอบคุณภาพผลผลิต ภาชนะบรรจุ (ตะกร้า) และการตรวจเยี่ยมแปลงเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของบริษัท

อารี และทรงศักดิ์. 2538. ได้ศึกษาถึงการเกษตรแบบมีพันธสัญญาผูกพันเพื่อประเมินผลกระทบของระบบสัญญาผูกพัน จากการศึกษาพบว่าความสำเร็จของการผลิตในระบบสัญญานั้นขึ้นอยู่กับความเคร่งครัดของสัญญา ความเอาใจใส่ของผู้รับซื้อที่จะดูแลการผลิตของเกษตรกรอย่างใกล้ชิด การแทรกแซงหรือให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลที่จะต้องมีความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการผลักดันให้การผลิตในระบบสัญญาประสบความสำเร็จมากขึ้น ดังนั้นการใช้ระบบการผลิตแบบมีพันธสัญญาผูกพันเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตของเกษตรกรรายย่อย เพื่อลดต้นทุนในการผลิต ปรับปรุงคุณภาพสินค้าโดยใช้ระบบสัญญาผูกพัน จึงจะมีศักยภาพเป็นอย่างยิ่ง แต่จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐบาลด้วยจึงจะทำให้เกิดผลหรือประสบความสำเร็จกับพืชที่มีการปลูกเฉพาะพื้นที่ หรือสามารถควบคุมอุปทานได้

นรินทร์ (2547) ได้ศึกษา ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่นแบบมีพันธสัญญาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อสินค้าการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การเข้ารับซื้อผลผลิตในพื้นที่ปลูก การรักษาคุณภาพผลผลิต และการกำหนดวันเวลารับซื้อขายผลผลิตที่แน่นอน ตัวแปรที่ทำให้เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุดคือรายได้จากการขายมะเขือม่วงญี่ปุ่น ประเด็นสำคัญที่จะทำให้โครงการของเกษตรกรประสบความสำเร็จก็คือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องมันตรวจเยี่ยมโครงการของเกษตรกรอย่างจริงจัง

สุภาลักษณ์ (2540) ได้ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกมะเขือเทศแบบมีพันธสัญญาผูกพันในจังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรร่วมโครงการ ความสะดวกในการขายวัตถุดิบ การสนับสนุนสินเชื่อเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อถือที่มีต่อบริษัทในด้านการรับซื้อผลผลิตมะเขือเทศตามกำหนด สร้างความมั่นใจให้แก่เกษตรกร การปรับราคาให้สูงขึ้นเมื่อราคาในท้องตลาดเคลื่อนไหว ในด้านแรงจูงใจด้านตลาดและราคา เกษตรกรมีที่จำหน่ายแน่นอนเพราะบริษัทจะต้องรับซื้อ บริษัทมีการปรับราคาขั้นต่ำให้เหมาะสมกับสภาวะตลาดอย่างสม่ำเสมอ รายได้จากการปลูกมะเขือเทศคุ้มกว่าการปลูกอย่างอื่นที่ไม่มีการประกันราคา

จันทร์จิรา (2535) อ้างโดย สุภาลักษณ์ (2540 : 78) พบว่า ผลตอบแทนของเกษตรกรที่ผลิตมะเขือเทศแบบมีสัญญาผูกพันสูงกว่าของเกษตรกรนอกสัญญา อุดม (2535) อ้างโดย สุภาลักษณ์ (2540 : 78) พบว่า เกษตรกรที่มีการผลิตแบบมีสัญญาผูกพันส่วนใหญ่มีความพอใจที่มีรายได้เพิ่มขึ้น

กรณีการ (2536) ได้ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของหัวหน้าเกษตรกร ในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ปี 2519 พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีความพึงพอใจ และได้ผลประโยชน์ในเรื่องการแนะนำ วิธีการทำไร่-นาตามหลักวิชาการ การติดตามผลการทำงานของเกษตรกร และชี้แจงอธิบายวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในไร่-นา การปฏิบัติที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แต่เกษตรกรยังไม่มี ความพึงพอใจ และได้รับประโยชน์เท่าที่ควรในเรื่องการชักจูง สนับสนุนให้เกษตรกรร่วมกันจัดตั้งเป็นสถาบันการเกษตร การเป็นสื่อกลางในการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในไร่-นา ไปแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขนั้นๆ ก็คือเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะมีหัวหน้าเกษตรกรในการให้คำแนะนำช่วยเหลือ ในการเพิ่มผลผลิตและเรียกร้องให้จัดบริการในด้านวัสดุอุปกรณ์การเกษตร เพื่อปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มผลผลิต

วันชัย (2542) ได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงาน โครงการวนศาสตร์ ชุมชนบนพื้นที่สูง ศูนย์จัดการต้นน้ำกก จังหวัดเชียงราย มีจุดประสงค์เพื่อค้นคว้าความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ต่อการดำเนินงานของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประโยชน์ที่จะได้รับเพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะที่จะปรับปรุงและพัฒนาแผนงานกิจกรรมวิธีการดำเนินงานด้านการจัดการ ของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง และใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานสนามของกรมป่ากรธรรมชาติ

ผลการศึกษาพบว่ามีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้ ผู้นำชุมชน เห็นด้วยกับการดำเนินงานของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนบนพื้นที่สูงให้เกิดความรู้ และความเข้าใจในประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน